

Tobakskonsumtionen i Sverige 2003–2021

CAN Rapport 216

Mats Ramstedt





Förord

Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning, CAN, är ett nationellt kompetenscentrum inom ANDTS-området. Vårt uppdrag är att sprida kunskap om konsumtions- och skadeutvecklingen av alkohol och andra droger i samhället. Det gör vi genom undersökningar, sammanställningar och forskning, men även via kunskapshöjande insatser. Våra större återkommande nationella undersökningar är Monitormätningarna, Vanor och konsekvenser samt CAN:s nationella skolundersökning.

CAN är en del av civilsamhället med omkring 50 medlemsorganisationer. CAN:s styrelse utses av Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd (Forte), Vetenskapsrådet, Folkhälsomyndigheten, Socialstyrelsen och årsmötet. Regeringen utser ordförande och ersättare.

Monitormätningarna startades i juni år 2000. Sedan CAN övertog mätningarna 2013 har vi årligen publicerat rapporter om anskaffning samt konsumtionsmönster för alkohol respektive tobak. Det övergripande syftet är att ge en bild av den totala alkohol- och tobakskonsumtionen i Sverige, inklusive de delar som kommer från oregistrerade källor. Frågor om konsumtionsvanor har successivt införts i mätningarna, liksom frågor om tobak, medan anskaffning av alkohol har mätts sedan starten.

I denna rapport presenteras skattningar av den totala cigarett- och snuskonsumtionen i Sverige fram till och med år 2021.

Rapporten har författats av Mats Ramstedt. Martina Zetterqvist har granskat rapporten och bidragit med värdefulla synpunkter på innehållet. Tobaksdelen i Monitormätningarna och den här rapporten har finansierats av Socialdepartementet.

Avslutningsvis vill vi tacka alla som har deltagit i frågeundersökningen, eller på annat sätt bidragit till undersökningens genomförande under åren.

Stockholm, december 2022

Charlotta Rehnman Wigstad

Direktör CAN



Innehållsförteckning

Sammanfattning	4
Den totala konsumtionen av cigaretter och snus	4
Cigaretter.....	4
Snus	4
Inledning.....	6
Resultat	8
Den totala cigarettkonsumtionen.....	8
Den totala snuskonsumtionen.....	9
Avslutande diskussion	12
Referenser	15
Bilaga 1: Tabellbilaga	17
Bilaga 2. Material och metod.....	22
Registrerad försäljning av cigaretter och snus	22
Oregistrerade delmängder cigaretter.....	23
Uppräkning av självrapporterade oregistrerade delmängder.....	25

Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning, CAN

ISSN 0283-1198
ISBN 978-91-7278-349-2 (pdf)
Urn nbn:se:can-2022-14 (pdf)



Sammanfattning

Den totala konsumtionen av cigaretter och snus

Cigaretter

- Den totala cigarettkonsumtionen i Sverige under 2021 skattades till 582 cigaretter per invånare 15 år och äldre, vilket är en minskning med 7 procent jämfört med 2020 och med 14 procent jämfört med 2019 dvs. året före pandemin.
- 95 procent av cigaretterna var inköpta och beskattade i Sverige (registrerade) medan övriga andelar var oregistrerade i form av resandeförsel (drygt 2 procent) och köp av smugglade cigaretter (drygt 2 procent).
- Cigarettkonsumtionen har minskat med 47 procent sedan 2003. Nedgången berör både registrerade (-43 procent) och oregistrerade cigaretter (-79 procent).

Snus

- Den totala snuskonsumtionen i Sverige skattades till 0,88 kilo snus per invånare 15 år och äldre under 2021, vilket var en ökning med ca 2 procent jämfört med 2020 och på samma nivå som 2019 dvs. året före pandemin.
- 98,8 procent av snuset var inköpt och beskattat i Sverige och 1,2 procent var inköpt i samband med utlandsresor (resandeförsel).
- Snuskonsumtionen uttryckt i antal kilo per invånare 15 år och äldre har minskat med 6 procent sedan 2003.
- Snuskonsumtionen i termer av antal dosor skattas till cirka 43 snusdosor per invånare för 2021, vilket var cirka 3 procent lägre jämfört med 2020 och samma nivå som 2019 dvs. året före pandemin.
- Snuskonsumtionen i termer av antal dosor har ökat med 49 procent sedan 2003 vilket motsvarar en uppgång med nästan 14 dosor per invånare.



- Både den skattade nivån och ökningen i snuskonsumtionen hade varit mer omfattande om det tobaksfria vita nikotinsnuset ingått i dessa skattningar. I nuläget saknas dock sådan statistik.



Inledning

Rökning är en betydande riskfaktor för ett flertal sjukdomar men framförallt för olika former av cancer och hjärt- och kärlsjukdomar. Att snusa utgör inte samma hälsorisk men kan bland annat leda till högt blodtryck och skador på tandköttet (Folkhälsomyndigheten, 2022). Användning av både cigaretter och snus är även betydande riskfaktorer för beroendutveckling (Sundin m.fl, 2022).

Minskad tobakskonsumtion är därför ett av målen i den svenska folkhälsopolitiken (Skr. 2021/22:213). Sverige har även skrivit under WHO:s tobakskonvention och därmed förbundit sig att genomföra konventionens olika artiklar för att minska användning av tobak. Under 2016 ställde sig regeringen bakom opinionssatsningen Tobacco Endgame som bland annat syftar till att mindre än 5 procent av Sveriges befolkning ska röka dagligen år 2025.

Utifrån frågeundersökningar bland vuxna har det visat sig att andelen dagligrökare har minskat kraftigt i Sverige. År 2003 var andelen 16 procent medan den för 2021 hade sjunkit till 7 procent (Zetterqvist, 2022). Utvecklingen sett till det genomsnittliga antalet rökta cigaretter per invånare är likartad med en minskning med 60 procent under samma period – från 660 till 264 cigaretter. Utvecklingen vad gäller snuskonsumtion är annorlunda med en ökande användning under senare år. Andelen dagligsnusare ökade från 12 till 16 procent mellan 2007 och 2021 och den årliga genomsnittskonsumtionen med 60 procent – från 23 till 37 dosor per invånare (Zetterqvist, 2022).

En svaghet med att mäta tobakskonsumtion genom frågeundersökningar är att den självrapporterade mängden rökta cigaretter i regel är mindre än hälften så stor som antalet cigaretter som faktiskt säljs (Zetterqvist & Ramstedt, 2021). Detta beror på underrapportering dvs. på att deltagare i frågeundersökningar inte uppger hur mycket de faktiskt röker men även på att de som röker mycket inte är fullt ut representerade i denna typ av undersökning. Underrapportering förekommer även i frågeundersökningar om snus, men inte i lika stor omfattning som för cigaretter.

Om underrapporteringen är konstant över tid behöver den inte vara ett problem om syftet med undersökningen är att studera utvecklingen. En risk är dock att den mer restriktiva synen på cigaretter i samhället har ökat underrapporteringen och att den nedgång som syns i frågeundersökningar därmed ser större ut än vad den faktiskt är. Forskningen inte är entydig om att en ökad underrapportering är ett betydande problem i frågeundersökningar om tobak (se t.ex. Liber & Warner, 2018; Jackson m.fl, 2019), och det saknas studier av detta i Sverige.



Syftet med denna rapport är att beskriva den totala tobakskonsumtionens utveckling i Sverige mellan 2003 och 2021 utifrån inhemsk försäljningsstatistik, kompletterat med skattningar av svenskars köp av tobak i samband med utlandsresor och köp av smugglad tobak.

Eftersom undersökningsperioden sträcker sig fram till 2021 möjliggörs även en beskrivning av tobakskonsumtionen under pandemin. Analyser baserade på självrapporterade data har visat att rökningen sjönk med 25 procent i Sverige under pandemin men att snuskonsumtionen ökade med 16 procent (Zetterqvist, 2022). I denna rapport undersöker vi om denna slutsats även gäller om data baseras på försäljningsstatistik och skattningar av oregistrerad tobak.

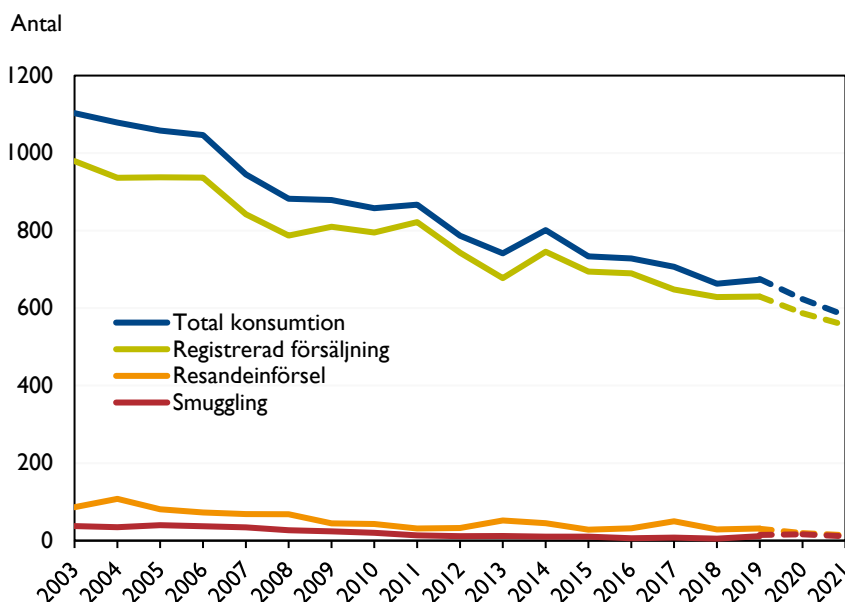
I bilaga 1 finns tabeller med sifferbeteckningar. I bilaga 2 finns en fördjupad beskrivning av datamaterialet och den metodik som ligger till grund för de resultat som presenteras i rapporten.

Resultat

Den totala cigarettkonsumtionen

Den totala cigarettkonsumtionen i Sverige beräknas här på basis av data om svenskars köp av cigaretter under en ettårsperiod. Beräkningen inkluderar dels försäljningen av i Sverige beskattade (registrerade) cigaretter, dels svenskars köp av cigaretter i samband med utlandsresor och köp av cigaretter som smugglats in till Sverige (oregistrerade cigaretter). Uppgifter om den registrerade cigarettförsäljningen hämtas från Finansdepartementets beräkningskonventioner (Finansdepartementet, 2022). Resandeförsel och smuggling skattas med hjälp av de uppgifter som samlas in i Monitormätningarna. Läs mer om dessa beräkningar i Bilaga 1.

Den totala cigarettkonsumtionen i Sverige år 2021 skattas till 582 cigaretter per invånare 15 år och äldre (Figur 1 och Tabell 1 i tabellbilagan). Cirka 95 procent beräknas vara registrerade eller med andra ord köpta och beskattade i Sverige. Den oregistrerade delen utgjorde därmed cirka 5 procent av den totala cigarettkonsumtionen och uppgick till 26 cigaretter per invånare. Resandeförda cigaretter stod för drygt 2 procent och smuggelcigaretter för drygt 2 procent under 2021. Detta resultat avviker från perioden innan pandemin då resandeförsel stod för merparten av den oregistrerade delen.



Figur 1 Den totala cigarettkonsumtionen per invånare 15 år och äldre. 2003–2021.



Årskonsumtionen av cigaretter har minskat med 47 procent sedan 2003 och berör både registrerade cigaretter (-43%) och inte minst resandeförsel (-84%) samt smuggelcigaretter (-68%). Totalt har konsumtionen av oregistrerade cigaretter minskat med 80 procent sedan 2003. I absoluta tal har konsumtionen minskat med 521 cigaretter per invånare 15 år och äldre. Motsvarande nedgång mellan 2020 och 2021 var 7 procent respektive 42 cigaretter per invånare. Jämfört med 2019 dvs. året före pandemin, har cigarettkonsumtionen minskat med 14 procent eller 93 cigaretter per invånare.

En viktig orsak till att den oregistrerade konsumtionen minskar är att allt färre personer tar med sig cigaretter från utlandsresan eller köper smuggelcigaretter (tabell 4 i tabellbilagan). Andelen i den vuxna befolkningen som uppgett att de fört med sig cigaretter hem i samband med utlandsresor under de senaste 30 dagarna, har mer än halverats mellan 2003 och 2019, från drygt 2 procent till 0,6 procent. Under 2020–21, det vill säga under pandemin, minskade denna andel ytterligare till 0,2 procent 2021.

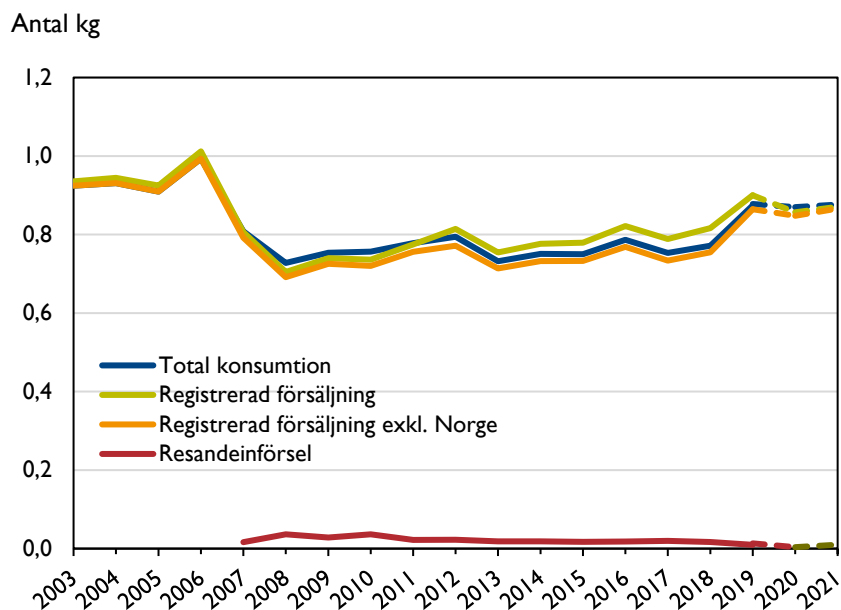
Andelen som uppger att de köpt smuggelcigaretter under de senaste 30 dagarna har också sjunkit mellan 2003 och 2019 - från 0,6 procent till 0,2 procent. Däremot sågs ingen nedgång mellan 2019 och 2020 medan en nedgång till 0,1 procent skedde under 2021.

Den totala snuskonsumtionen

Skattningen av den totala snuskonsumtionen baseras på finansdepartementets data om skatteintäkter från snusförsäljningen i Sverige. I denna post exkluderas här norrmännens köp av snus i Sverige eftersom den inte motsvaras av svenskars köp av snus utomlands (vilket antas för cigaretter och även alkohol). Från och med 2007 ingår även självrapporterade uppgifter om resandeförsel av snus i skattningen av den totala snuskonsumtionen vilka hämtas från Monitoreringarna. Främst handlar det om snus köpt på finlandsfärjor och färjor till Estland och Helsingör.

Den skattebaserade statistiken gällande snus anges i antal kilo, eftersom skatten på snus är baserad på vikt. Dessa uppgifter inkluderar inte det tobaksfria snuset som inte beläggs med tobaksskatt, en begränsning som tas upp i diskussionen. Närmare information om antaganden och beräkningar av den totala snuskonsumtionen i finns i bilaga 1.

I figur 2 redovisas den totala snuskonsumtionen för perioden 2003–2021 i termer av antal kilo snus per invånare 15 år och äldre (se även tabell 2 i tabellbilagan). År 2021 skattades mängden till 0,88 kilo snus per invånare vilket är en nedgång med 6 procent sedan 2003. Nedgången har dock inte varit kontinuerlig under den studerade perioden och sedan 2008 har det skett en uppgång med 19 procent.



Figur 2 Den totala konsumtionen av snus i antal kg per invånare 15 år och äldre. 2003–2021.

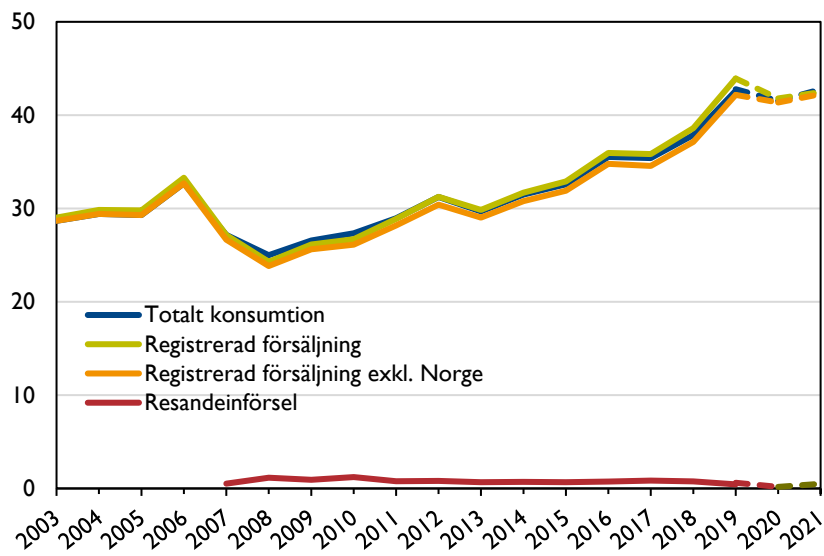
Den registrerade konsumtionen som utgör i stort hela totalkonsumtionen av snus följer av naturliga skäl denna utveckling, medan snusinförseln (i antal kg) visar en svagt sjunkande trend sedan den började mätas 2007. Andelen som fört in snus i samband med utlandsresor under en aktuell 30-dagarsperiod har däremot legat relativt oförändrad runt 0,3 procent (se tabell 4 i tabellbilaga).

Totalt sett var konsumtionen av snus något högre under 2021 jämfört med 2020 men på samma nivå som för 2019. I stort sett hela snuskonsumtionen består av registrerad konsumtion och resandeförseln stod för ca 1 procent under 2021.

I figur 3 har uppgifterna om antal kilo snus omvandlats till antal dosor per invånare 15 år och äldre. Eftersom den genomsnittliga vikten för en dosa har sjunkit under perioden visar dessa uppgifter en tydlig ökning över tid. För 2021 beräknas den totala anskaffningen omfatta cirka 43 snusdosor per invånare, vilket är en ökning med 49 procent sedan 2003 eller uppgång med nästan 14 dosor per invånare. Cirka en halv procent antas ha sålts till normän under 2021, vilket är lägre än tidigare år och kopplat till reserestriktionerna under pandemin. Totalt sett ökade snuskonsumtionen med cirka 3 procent eller motsvarande drygt 1 dosa per person under 2021 jämfört med 2020 och ligger på samma nivå som 2019 dvs. året före pandemin (se tabell 3 i tabellbilagan).



Antal dosor



Figur 3 Den totala konsumtionen av snus i antal dosor per invånare 15 år och äldre, 2003–2021.



Avslutande diskussion

Den här rapporten har visat att cigarettkonsumtionen i Sverige nästan halverades mellan 2003 och 2021 och att nedgången syns både i registrerad och oregistrerad konsumtion. Nedgången är i linje med resultat från frågeundersökningar som dock visade en något större nedgång under samma period i både andelen dagligrökare och antal rökta cigaretter per invånare (Zetterqvist, 2022). Detta speglar möjligen att underrapporteringen av cigaretter har ökat i takt med att synen på rökning blivit allt mindre tillåtande i samhället. Ytterligare studier behövs dock för att fastställa denna tolkning.

Resultaten visade också att cigarettkonsumtionen minskade under pandemin och att den var 14 procent lägre 2021 jämfört med 2019 dvs året innan pandemin. Detta resultat får stöd av självrapporterade uppgifter som också visade en minskning under pandemin (Zetterqvist, 2022). Att resandeförseln minskade var en naturlig följd av de reserestriktioner som infördes under 2020. Nedgången i registrerad försäljning var inte lika given eftersom alkoholförsäljningen på Systembolaget ökade delvis som ett resultat av mindre införsel (Trolldal, 2022). En förklaring till skillnaden kan vara att införsel av cigaretter utgör en betydligt mindre del av den totala cigarettkonsumtionen än alkoholförselns andel av totalkonsumtionen av alkohol. En annan förklaring är att den minskade alkoholkonsumtionen på restaurang under pandemin bidrog till en ökad försäljning på Systembolaget och att en sådan effekt saknas för cigarettkonsumtionen.

Mot bakgrund av den långsiktiga nedgången går det inte att utesluta att cigarettkonsumtionen i Sverige hade minskat under 2020 och 2021 även utan pandemin. Sedan 2019 har Sverige också fått en ny tobakslag som bland annat förbjuder rökning på uteserveringar, perronger och entréer till offentliga lokaler (SFS 2018:2088). Detta kan naturligtvis också ha bidragit till att rökningen minskat under 2020 och 2021. Att mer exakt fastställa effekterna av pandemin i detta avseende ligger dock utanför syftet med denna rapport. Att rökningen skulle ha ökat på grund av stress och ekonomiska svårigheter tycks dock inte vara fallet på befolkningsnivå.

Konsumtionen av snus har däremot ökat under perioden och ökningen är speciellt tydlig när konsumtionen mäts i antal dosor. Antal snusdosor per invånare 15 år och äldre ökade med 49 procent mellan 2003 och 2021 – från 29 till 43 dosor. Den här uppgången är i linje med självrapporterade uppgifter i Monitormätningarna där det framgår att både andelen som snusar och antalet konsumerade dosor har ökat under de senaste åren. Jämförs utvecklingen för den period som är exakt jämförbar dvs. 2007–2021, är ökningen i stort identisk för de två sätten att mäta snuskonsumtionen på. Den totala snuskonsumtionen enligt självrapporterade uppgifter ökade med 61 procent mot 57 procent utifrån data över försäljning. Den bättre samstämmigheten jämfört med cigaretter speglar



möjlig att snuskonsumtion är relativt okänsligt att rapportera och att det inte skett några ändringar i detta avseende under perioden.

Värt att notera är dock att om snuset mäts i antal kg är utvecklingen annorlunda och konsumtionen till och med lägre idag än 2003 trots en uppgång den senaste 15 åren. Att dessa två mått skiljer sig åt beror på att vikten på en genomsnittlig snusdosa har sjunkit under perioden eftersom det har blivit vanligare att snusa portionssnus än det tyngre lössnuset.

Snuskonsumtionen tycks inte ha förändrats under pandemin i någon betydande omfattning enligt dessa resultat medan studier som baserades på självrapporterade uppgifter pekade på en viss uppgång (Zetterqvist, 2022). Denna skillnad kan förklaras av att det tobaksfria vita nikotinsnuset inte ingår i den registrerade tobaksförsäljningen men däremot i de självrapporterade uppgifterna. Denna form av snus har ökat kraftigt sedan introduktionen 2014 men i dagsläget finns få uppgifter om hur vanligt det är och hur konsumtionen har förändrats. Resultataten varierar också mellan studierna.

Folkhälsomyndighetens webbpanel visade att 5 procent av befolkningen 16-88 år hade använt tobaksfritt nikotinsnus under 2021 (Folkhälsomyndigheten, 2021) medan en annan studie från CAN visade att ca 5 procent i befolkningen 17-84 år var dagliga användare (Zetterqvist, 2022). Om dagliganvändare av vitt nikotinsnus använder lika mycket snus som andra dagligsnusare, 5 dosor i veckan, skulle det innebära en årskonsumtion på närmare 100 miljoner dosor. Företaget Swedish Match redovisar i sin årsrapport (Swedish Match, 2022) att totalt 135 miljoner dosor vitt nikotinsnus såldes i Sverige, Norge och Danmark under 2021. Man redovisar inte landspecifika siffror men om man fördelar mängden utifrån befolkningsstorlek och antar att ca hälften säljs i Sverige skulle det motsvara ca 70 miljoner dosor. Lägg 70 miljoner dosor till skattningarna i denna rapport så ökar nivån på snuskonsumtionen med närmare 20 procent. Mot bakgrund av att vitt nikotinsnus infördes 2014 betyder detta sammantaget att både den aktuella ökningen av snuskonsumtion och den skattade nivån hade varit större om det vita nikotinsnuset adderades till dessa skattningar över tid. Det kan också förklara uppgången i snuskonsumtionen enligt självrapporterade uppgifter under pandemin, och att denna ökning således inte är en konsekvens av pandemin.

I de presenterade siffrorna har beräkningar av norrmäns köp av snus i Sverige exkluderats för att få en bättre skattning av svenskarnas konsumtion. Det bör nämnas att även finländare köper snus i Sverige och att denna mängd har skattats till 5 miljoner dosor för 2021 (Finlands finansministerium, 2022). Data saknas dock för tidigare år men betyder att ca 1,5 procent av snusförsäljningen i Sverige köptes av finländare under 2021.

Det bör också nämnas att försäljning av råtabak inte ingår i den registrerade försäljningen, eftersom den inte har beskattats under hela den studerade perioden. Råtabak kan användas för att tillverka både cigaretter och snus och är med andra ord en form av oregistrerad tobak som borde ingå i skattningen av totalkonsumtionen av cigaretter och snus. I augusti år 2021 infördes dock en



skatt på råttobak (Skatteverket, 2021), med syftet att komma till rätta med problem och fusk kopplat till hanteringen av råttobak. Den relativt goda samstämmigheten med resultaten i denna rapport och självrapporterad tobakskonsumtion (som troligtvis inkluderar råttobak) talar för att detta inte är något större problem.

Till denna studies styrkor hör att skattningarna av oregistrerad tobak bygger på en stor löpande befolkningsundersökning som har förbättrats under senare år. En uppdatering av metoden 2020, med en förfinad viktning och webbsvarsmöjlighet, har inneburit kvalitetsförbättringar för mätningarna av oregistrerad tobak. Det är också en styrka att resultaten i stort bekräftas i studier baserade på självrapporterade data dvs. en helt annorlunda datainsamlingsmetod än den som använts i denna rapport.



Referenser

Finansdepartementet (2022). *Beräkningskonventioner 2022*. En rapport från skatte-ekonomiska enheten. (2005–2022 års beräkningskonventioner har använts för att ta fram tidsserier).

Folkehelseinstituttet (2022) Elektronisk källa hämtad 2022-11-30 från <https://www.fhi.no/nettpub/tobakkinorge/>

Finlands finansministerium (2022) Elektronisk källa hämtad 2022-11-30 från [Savukkeiden ja nuuskan matkustajatuonti vähentyi - Valtiovarainministeriö \(vm.fi\)](https://www.vuori.fi/finland/valtiovarainministerio)

Folkhälsomyndigheten (2022). Elektronisk källa hämtad 2022-11-30 från <https://www.folkhalsomyndigheten.se/livsvillkor-levnadsvanor/andts/utveckling-inom-andts-anvandning-och-ohalsa/skadeverkningar/tobaks-och-nikotinprodukters-skadeverkningar/>

Folkhälsomyndigheten (2021). Användning av olika typer av snus bland deltagare i Folkhälsomyndighetens webbpanel Hälsorapport. Elektronisk källa hämtad 2021-12-15 från: <https://www.folkhalsomyndigheten.se/livsvillkor-levnadsvanor/andts/utveckling-inom-andts-anvandning-och-ohalsa/bruk/anvandning-av-tobaks-och-nikotinprodukter/vuxnas-bruk-av-tobaks--och-nikotinprodukter/anvandning-av-olika-typer-av-snus/>

Guttormsson U & Trolldal B (2020) *Norsk gränshandel med alkohol i Sverige*. Rapport 190. Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning, Stockholm.


Jackson, S. E., Beard, E., Kujawski, B., Sunyer, E., Michie, S., Shahab, L., ... & Brown, J. (2019). Comparison of trends in self-reported cigarette consumption and sales in England, 2011 to 2018. *JAMA network open*, 2(8), e1910161-e1910161.

Liber, A. C., & Warner, K. E. (2018). Has underreporting of cigarette consumption changed over time? Estimates derived from US national health surveillance systems between 1965 and 2015. *American Journal of Epidemiology*, 187(1), 113-119.

SCB (2021). <https://www.scb.se/pressmeddelande/granshandeln-foll-med-over-en-tredjedel-under-2020/>

SFS 2000:1225 (2000). *Lag om straff för smuggling*. Svensk författningssamling. Stockholm. Finansdepartementet.

SFS 2018:2088 (2018). *Lag om tobak och liknande produkter*. Stockholm. Socialdepartementet.



Skr. 2021/22:213. En samlad strategi för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken samt spel om pengar 2022–2025.

Skatteverket (2021). *Nyheter för tobaksskatten från och med den 1 augusti 2021*. Elektronisk källa hämtad 2021-12-06 från: <https://www.skatteverket.se/foretag/skatterochavdrag/punktskatter/nyheterinompunktskatter/2021/nyheterinompunktskatter/nyheterfortobaksskattenfranochmed-den1augusti2021.5.3016b5d91791bf546791651.html>

Sundin E, (Redaktör) (2022). Användning och beroendeproblem av alkohol, narkotika och tobak – *en studie med fokus 2021 i Sverige*. Rapport 209. Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning, Stockholm.

Swedish Match (2021). *Årsredovisning 2021*. Elektronisk källa hämtad 2022-11-28 från: [2021_swedishmatchannualreport_interactive_en.pdf](https://www.swedishmatch.com/arsredovisning/2021/swedishmatchannualreport-interactive-en.pdf)

Trolldal B & Åström V (2021). *Alkoholkonsumtionen i Sverige 2001–2020*. Rapport 202. Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning: Stockholm.

Trolldal B (2022). *Alkoholkonsumtionen i Sverige 2001–2021*. Rapport 212. Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning: Stockholm.

Zetterqvist M (2022). *Självrapporterade rök och snusvanor 2003–2021*. Rapport 211. Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning, Stockholm.

Zetterqvist M & Ramstedt M (2021). *Tobaksvanor i Sverige 2003–2020*. Rapport 206. Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning, Stockholm.



Bilaga I: Tabellbilaga

Tabell 1. Konsumtion av cigaretter per invånare 15 år och äldre. 2003–2021.

Tabell 2. Konsumtion av snus i antal kg per invånare 15 år och äldre. 2003–2021.

Tabell 3. Konsumtion av snus i antal dosor per invånare 15 år och äldre. 2003–2021.

Tabell 4. Andelen som tagit in cigaretter och snus i samband med utlandsresor samt har köpt smuggelcigaretter under de senaste 30 dagarna i befolkningen 17–84 år. 2003–2021.



Tabell 1. Konsumtion av cigaretter per invånare 15 år och äldre. 2003–2021.

	Totalt	Registrerad försäljning	Resandeförsel	Smuggling	Oregistrerade, totalt	Andel registrerade (%)
2003	1103	979	86	38	124	89
2004	1079	936	108	35	143	87
2005	1058	937	81	40	121	89
2006	1047	937	73	37	110	90
2007	945	842	69	34	103	89
2008	882	787	68	27	95	89
2009	879	810	45	24	69	92
2010	858	795	43	20	63	93
2011	867	822	31	14	45	95
2012	787	743	32	11	44	94
2013	741	677	52	12	64	91
2014	801	745	45	11	56	93
2015	733	694	28	11	39	95
2016	728	690	32	7	38	95
2017	706	648	50	8	59	92
2018	663	629	29	5	34	95
2019A	673	630	31	12	44	94
2019B	675	630	30	15	45	93
2020	624	587	19	18	37	94
2021	582	556	14	12	26	95

Källor: Beräkningskonventioner (2007–2022), CAN:s Monitormätningar.



Tabell 2. Konsumtion av snus i antal kg per invånare 15 år och äldre. 2003–2021.

	Totalt	Registrerad försäljning	Till Norge	Registrerade exklusive Norge	Resandeförsel	Andel registrerade (%)
2003	0,92	0,94	0,01	0,92	.	.
2004	0,93	0,94	0,01	0,93	.	.
2005	0,91	0,93	0,02	0,91	.	.
2006	0,99	1,01	0,02	0,99	.	.
2007	0,81	0,81	0,01	0,79	0,02	98
2008	0,73	0,70	0,01	0,69	0,04	95
2009	0,75	0,74	0,01	0,73	0,03	96
2010	0,76	0,74	0,02	0,72	0,04	95
2011	0,78	0,77	0,02	0,76	0,02	97
2012	0,82	0,81	0,02	0,79	0,02	97
2013	0,75	0,75	0,02	0,73	0,02	98
2014	0,77	0,78	0,02	0,75	0,02	98
2015	0,77	0,78	0,02	0,76	0,02	98
2016	0,81	0,82	0,03	0,79	0,02	98
2017	0,78	0,79	0,03	0,76	0,02	97
2018	0,80	0,82	0,03	0,79	0,02	98
2019A	0,87	0,90	0,04	0,86	0,01	99
2019B	0,88	0,90	0,04	0,86	0,01	98
2020	0,85	0,86	0,01	0,85	0,00	100
2021	0,88	0,87	0,00	0,87	0,01	99

Källor: Beräkningskonventioner (2007–2022), CAN:s Monitormätningar, Folkhelseinstituttet, 2022

Tabell 3. Konsumtion av snus i antal dosor per invånare 15 år och äldre. 2003–2021.

	Totalt	Registrerad försäljning	Till Norge	Registrerade exklusive Norge	Resandeförsel	Andel registrerade (%)
2003	28,69	29,03	0,34	28,69	.	.
2004	29,41	29,84	0,43	29,41	.	.
2005	29,29	29,79	0,50	29,29	.	.
2006	32,69	33,30	0,61	32,69	.	.
2007	27,16	27,14	0,49	26,65	0,51	98
2008	24,99	24,29	0,46	23,83	1,16	95
2009	26,56	26,14	0,51	25,63	0,93	96
2010	27,34	26,70	0,58	26,12	1,22	96
2011	28,95	28,88	0,70	28,18	0,77	97
2012	31,23	31,25	0,81	30,42	0,81	97
2013	29,70	29,84	0,80	29,02	0,68	98
2014	31,49	31,70	0,89	30,79	0,70	98
2015	32,59	32,91	0,97	31,91	0,68	98
2016	35,52	35,96	1,14	34,78	0,74	98
2017	35,40	35,83	1,22	34,56	0,84	98
2018	37,88	38,61	1,43	37,13	0,75	98
2019	42,61	43,93	1,69	42,17	0,44	99
2019B	42,78	43,93	1,69	42,17	0,61	99
2020	41,53	41,79	0,40	41,36	0,17	100
2021	42,75	42,47	0,40	42,25	0,50	99

Källor: Beräkningskonventioner (2007–2022), CAN:s Monitormätningar, Folkhelseinstituttet, 2022



Tabell 4. Andelen som tagit in cigaretter och snus i samband med utlandsresor samt har köpt smuggelcigaretter under de senaste 30 dagarna i befolkningen 17–84 år. 2003–2021.

	Tagit in cigaretter (%)	Tagit in snus (%)	Köpt smuggelcigaretter (%)
2003	2,2	.	0,6
2004	2,0	.	0,6
2005	1,9	.	0,5
2006	1,7	.	0,4
2007	1,6	0,3	0,4
2008	1,6	0,3	0,5
2009	1,0	0,3	0,4
2010	1,0	0,3	0,3
2011	1,0	0,2	0,2
2012	1,1	0,3	0,2
2013	0,9	0,2	0,3
2014	0,9	0,3	0,1
2015	0,7	0,4	0,1
2016	0,7	0,3	0,1
2017	0,7	0,3	0,2
2018	0,7	0,3	0,2
2019	0,6	0,3	0,2
2019B	0,7	0,4	0,2
2020	0,5	0,2	0,2
2021	0,2	0,3	0,1

Källor: CAN:s Monitormätningar. a) Övre åldersgräns 80 år t.o.m. 2013.



Bilaga 2. Material och metod

Registrerad försäljning av cigaretter och snus

Den registrerade försäljningen av cigaretter och snus består av legal (beskattad) försäljning i butiker och kiosker. Uppgifterna redovisas i Finansdepartementets årliga rapport Beräkningskonventioner (senaste Finansdepartementet, 2022).

Finansdepartementets uppgifter revideras fortlöpande och de mest aktuella siffrorna är alltid preliminära. Även äldre uppgifter har ibland korrigerats i efterhand.

Statistiken kring den registrerade försäljningen som redovisas i beräkningskonventionerna utgår från Skatteverkets data om punktskatteintäkter från tobaksförsäljningen och inkluderar hela den registrerade tobaksmarknaden. I denna rapport redovisas den registrerade cigarettförsäljningen i antal cigaretter, där Skatteverkets årliga nettoskatteintäkter divideras med punktskatten per cigarett.

I denna statistik ingår cigaretter som köps av norrmän och tidigare har denna mängd skattats med hjälp av norska studier och sedan exkluderats från den registrerade cigarettförsäljningen. En ny studie på alkoholområdet (Trolldal & Åström, 2021) har dock visat att mängden alkohol som svenskar konsumerar utomlands (och alltså inte ingår i statistiken) i stort motsvaras av vad utländska resenärer inklusive norrmän köper i Sverige. Eftersom det inte finns någon anledning att tro att det är någon större skillnad för cigaretter, exkluderas inte längre norrmännens gränshandel från den registrerade försäljningen. Detta förändrar inte bilden av utvecklingen men ger däremot en något högre nivå bakåt jämfört med vad som redovisats i äldre rapporter.

Vad gäller norrmännens köp av snus är situationen annorlunda eftersom svenskar inte har motsvarande konsumtion av snus i andra länder. Vi har därför fortsatt att skatta denna mängd för snus och tagit bort den från den registrerade försäljningsstatistiken. Skattningen för 2019 baseras på en ny välgjord studie av den norska gränshandeln med alkohol som visat sig utgöra 4 procent av Systembolagets alkoholförsäljning under senare år (Guttormsson & Trolldal, 2020). Vi har antagit att gränshandeln med snus är av en liknande omfattning 2019 dvs. 4 procent av försäljningen i Sverige. Utifrån dessa 4 procent för 2019 har vi sedan skattat gränshandeln bakåt utifrån uppgifter om hur många som snusar i Norge (Folkhelseinstituttet, 2022). Eftersom användning av snus har ökat i Norge har vi skattat att 1,2 procent av snusförsäljningen i Sverige köptes av norrmän 2007 och att den sedan ökat kontinuerligt till 4 procent 2019. När det gäller förändringar i gränshandel under pandemiåren 2020 och 2021 har vi utgått ifrån en



undersökning genomförd av Norska Folkehelseinstituttet (2022). I den ställdes frågor till ett slumpmässigt urval av dagligsnusare i Norge om var de senast hade köpt sitt snus. Det framgick då att andelen som uppgav Sverige minskade med 63 procent mellan 2019 och 2020. Denna siffra överensstämmer med SCB:s skattning av hur gränshandeln med dagligvaror förändrades i Strömstad under 2020 (SCB, 2021). Enligt deras beräkning minskade den med totalt 62 procent. Skattningen för 2021 utgår från samma undersökning som visade en halvering av norrmäns köp av snus i Sverige mellan 2020 och 2021.

De registrerade uppgifterna om snusförsäljningen redovisas i antal kilo (eftersom snusskatten baseras på vikt). För att slå samman den registrerade försäljningen med självrapporterade uppgifter om köp av oregistrerat snus har vi därför även skattat den registrerade försäljningen i termer av antal dosor.

Det finns inga officiella uppgifter om hur mycket en snusdosa väger i genomsnitt och vikten skiljer sig mellan lössnus och portionssnus. Det gör att förändringar i marknadsandelar för respektive sort påverkar den genomsnittliga vikten per såld dosa. Utifrån uppgifter från Swedish Match vet vi att portionssnusets andel ökat från 53 procent 2003 till cirka 86 procent 2021. Vi bedömer också att den genomsnittliga vikten för en dosa portionssnus har sjunkit under senare år genom framväxten av nya mindre storlekar på portionssnuset som väger mindre, så kallade mini, slim och superslim portioner. Exakt hur detta har påverkat genomsnittsvikten för en dosa portionssnus är oklart. I denna rapport har vi antagit en succesiv minskning från 22,9 till 17 gram mellan 2003 och 2021. När man tar hänsyn till att en dosa lössnus väger cirka 42 gram innebär detta att genomsnittsvikten för en snusdosa sjunkit från 33 till 21 gram mellan 2003 och 2021.


Oregistrerade delmängder cigaretter

Resandeförsel och smuggling

Det är viktigt att skilja på tobak som förs in i landet i samband med resor, så kallad resandeförsel och tobak som smugglas in i landet i syfte att säljas vidare. Den avgörande skillnaden är om införseln sker i kommersiellt syfte eller inte, det vill säga om den införda tobaken förs in i landet för eget bruk eller för att säljas vidare på den illegala marknaden i syfte att tjäna pengar på hanteringen (SFS 2000:1225, Lag om straff för smuggling).

I Monitormätningarna beräknas mängden resandeförd tobak med hjälp av frågor om hur många cigaretter och snusdosor resenärer har tagit med sig vid inresor till Sverige.

De som uppger att de rest in till Sverige från utlandet under de senaste 30 dagarna får uppge hur många gånger de har rest in i landet och om de förde med sig några cigaretter/snusdosor vid den senaste inresan. Antalet cigaretter/snusdosor man tog med sig vid den senaste resan multipliceras med antalet resor man gjort under samma tidsperiod.



Anskaffningen av smugglade cigaretter mäts med frågan; ”Har du någon gång de senaste 30 dagarna, i Sverige köpt cigaretter som du tror eller vet är smuggelcigaretter? Med smuggelcigaretter menar vi cigaretter som någon fört in i Sverige i syfte att sälja vidare för att tjäna pengar på det”. Om så är fallet ställs ytterligare frågor om antalet gånger man köpt smugglade cigaretter och vilka mängder det rörde sig om den senaste gången. Det finns alltså inte någon avsikt att i den här undersökningen mäta omfattningen av personer som själva smugglat in tobak. Frågorna avser istället att fånga in köp av redan insmugglade cigaretter.

Införseln av cigaretter och snus är i praktiken fri till Sverige, så länge de införda mängderna är för privat bruk. För att i Monitormätningarna skilja på resandeförsel och smuggling av cigaretter behövs dock en övre gräns för hur mycket tobak som kan definieras som ”för privat bruk”. Det finns inte någon självklar sådan gräns. De av EU angivna indikativa nivåerna uppgår till 800 cigaretter, vilket är 4 limpor (Rådets direktiv 92/12/EEG). Men denna nivå kan överskridas om införseln är för privat bruk, vilket innebär att denna nivå inte är lämplig för att skilja på resandeförsel och smuggling. På grund av detta används i stället en högre nivå på 2 000 cigaretter.

Inte heller för snus finns någon mängdbegränsning för hur mycket en person kan föra in i landet för eget bruk. Det finns dock ett maximalt ekonomiskt värde som inte får överstigas utan att tull och skatt måste betalas. Det ekonomiska gränsvärdet ligger på 4 300 kr (cirka 15–20 stockar eller omkring 200 dosor) för den som reser med kommersiell flyg- eller färjetrafik, samt på 3 000 kr för övriga resande. För beräkningarna av mängden infört snus har därför en motsvarande övre gräns satts till 200 dosor per person och resa. Ingen respondent i Monitormätningen har dock varit i närheten av att rapportera införsel av så många dosor.

Även när det gäller köp av smugglade cigaretter används i undersökningen gränser för hur många cigaretter en person kan köpa under en 30-dagarsperiod. Anledningen till detta är att det kan finnas ett eller flera grossistled i hanteringen, men frågorna i undersökningen avser endast de cigaretter som köpts för eget bruk. Dessa gränser är desamma som för resandeförseln och är max 20 resor respektive köp senaste 30 dagarna samt max 2000 cigaretter (10 limpor) per resa/köp.

Extremvärden

Det kan av olika skäl förekomma extremvärden i datamaterialet. Det kan bland annat bero på att de intervjuade personerna har uppgivit felaktiga uppgifter eller på manuella felkodningar av intervjuaren. Det är av stor vikt att korrigera för dessa extremvärden, eftersom de beräknade volymerna anskaffad tobak annars kan bli missvisande. Ett exempel på detta är orimliga uppgifter om antal resor eller antal köp under de senaste 30 dagarna.

I undersökningen används därför ett tak på max 20 resor, 20 köp av smugglad tobak och 30 köp av registrerade cigaretter i Sverige. I praktiken har dock



ytterst få korrigeringar gjorts av denna anledning. Från och med den nya metodiken med webbsvar har fler extrema värden rapporterats, troligen för att det är lättare att skriva in fel och att ingen intervjuare kan korrigera. Därför har en ny maxgräns på 6000 cigaretter införts när det gäller antalet köpta cigaretter under den senaste 30-dagarsperioden. Det motsvarar 200 cigaretter per dag eller ca en limpa.

Uppräkning av självrapporterade oregistrerade delmängder

Täckningsgrader

Som redan nämnts kan man på goda grunder anta att svaren på intervjufrågor om köp och konsumtion av tobak i en undersökning riktad till den allmänna befolkningen inte fångar upp de verkliga köpta och konsumerade nivåerna. Denna underrapportering har två huvudsakliga orsaker. Dels att intervjupersonerna faktiskt inte kommer ihåg korrekt eller vill framstå som mer hälsosamma. Och dels att de som använder och köper cigaretter är överrepresenterade i bortfallet.

För att få ett mått på denna underskattning med avseende på anskaffning av cigaretter, ingår det i Monitorundersökningen frågor om de intervjuade personernas köp av cigaretter genom legala försäljningskanaler i Sverige. Frågorna avser cigaretter som sålts till ett pris som överstiger 48 kronor för ett paket. Det antas vara omöjligt för tobakshandlare att sälja cigarettpaket till lägre pris samtidigt som tobaksskatt och moms betalas fullt ut. Dessa självrapporterade uppgifter om antal köpta beskattade cigaretter räknas därefter om för att gälla hela populationen och jämförs avslutningsvis med de officiella mängderna försålda cigaretter i den av Finansdepartementet utgivna Beräkningskonventionen (Finansdepartementet, 2022). Se Trolldal & Åström (2021) för motsvarande resonemang för alkoholanskaffningen.

Den andel som de intervjuade personernas uppgivna köp av tobak, genom legala försäljningskanaler, utgör av den faktiska registrerade försäljningen brukar kallas täckningsgrad. Täckningsgraden anger i det här fallet det självrapporterade antalet köpta cigaretter i procent av de faktiska sålda mängderna enligt Beräkningskonventionen.

Idén bakom uppräkningsgraden är att den täckningsgrad som uppmätts för de självrapporterade köpen av registrerade cigaretter kan användas som utgångspunkt för att korrigera nivåerna för självrapporterade köp av oregistrerade cigaretter, det vill säga för resandeförsel och smuggling. Utifrån täckningsgraden tas den så kallade uppräkningsfaktorn fram – alltså den faktor som de rapporterade uppgifterna kan multipliceras med för att korrigera för underrapporteringen. I tabellen nedan redovisas täckningsgraderna för varje enskilt år.

Av tabellen framgår att de självrapporterade cigaretköpen i genomsnitt uppgick till cirka 65 procent under perioden 2014–2019 vilket motsvarar en uppräkningsfaktor på cirka 1,5 (1/0,65). Denna uppräkningsfaktor har använts under

2014–2019 men även bakåt till 2003 under antagandet att underrapporteringen inte ändrats i någon avgörande omfattning. I samband med införandet av en ny metodik år 2020 (som testades 2019 – se 2019B), visade det sig att det inte längre fanns någon betydande underrapportering när det gäller registrerade cigarettköp. Den nya metoden innebar en möjlighet för respondenten att svara på webben och att använda en ny statistisk vikt som bland annat tog hänsyn till utbildningsbakgrund och födelse-land (läs mer om denna metodförändring i Zetterqvist & Ramstedt, 2021). Eftersom skattningarna av registrerade cigarettköp med ny metodik låg nära den faktiska försäljningen sker inte längre någon sådan korrigering av de självrapporterade uppgifterna från och med 2020 och framåt.

Självrapporterade köp av registrerade cigaretter (beskattade och sålda i Sverige), faktisk registrerad försäljning av cigaretter, täckningsgrad och skattad uppräkningsfaktor. Data för 2014–2021.

	Självrapporterat antal köpta cigaretter (milj.)	Antal registrerade försålda cigaretter (milj.) a)	Täckningsgrad (%)	Uppräkningsfaktor
2014	3 400	5 244	0,65	1,5
2015	3 569	4 981	0,72	1,4
2016	3 103	5 027	0,62	1,6
2017	3 050	4 787	0,64	1,6
2018	3 471	4 701	0,74	1,4
2019A	3 014	4 812	0,56	1,8
2019B	4 808	4 812	1,00	1,0
2020	4 255	4 877	0,90	1,1
2021	4 174	4 703	0,90	1,1

a) Källa: Beräkningskonventionen (2019,2020,2021,2022). Exklusive skattad försäljning till norrmän.

Då motsvarande frågor om anskaffning av registrerat snus saknas i Monitor-mätningarna var det inte möjligt att beräkna motsvarande uppräkningsfaktor för snus. I den del av undersökningen som i stället handlar om respondenternas egen användning av snus får de respondenter som svarat att de snusar frågan om hur många snusdosor de i genomsnitt förbrukar i veckan. Utifrån den mängd som snusarna uppgett att de använt, framkommer att den självrapporterade snusförbrukningen har en betydligt högre täckningsgrad (cirka 87 procent 2021) än vad som tidigare gäller för den självrapporterade cigarettförbrukningen (cirka 40–55 procent). Bedömningen är därför att en uppräkningsfaktor av självrapporterade köp av oregistrerat snus inte är lika motiverad.



C.A.N



CAN – Nationellt kompetenscentrum inom ANDTS (alkohol, narkotika, dopning, tobak och spel). Vårt fokus är undersökningar, forskning och kommunikation. Vi genomför även lokala och regionala undersökningar och kartläggningar på uppdrag av kommuner och län.

CAN är en unik aktör med en fot i civilsamhället och en i det offentliga. Styrelsen utses till hälften av regeringen och till hälften av de cirka 50 medlemsorganisationerna vid årsmötet. CAN står för Centraförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.

Läs mer om oss på www.can.se

